Sel. ry.
Suomen erityiskasvatuksen liitto ry.
Finlands specialpedagogiska förbund rf.

Eduskunnan sivistysvaliokunnalle 21.10.2024
Siv@eduskunta.fi

Asia: HE 114/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi perusopetuslain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Viite: Lausuntopyyntönne 10.10.2024

Suomen erityiskasvatuksen liitto ry. on vuonna 1926 perustettu pedagoginen järjestö, joka työskentelee erityisopetuksen kehittämiseksi, opettajien ammattitaidon parantamiseksi, hyvän yhteishengen ja yhteenkuuluvuuden edistämiseksi sekä valvoo jäsenistönsä yleisiä ja palkkaukseen kuuluvia etuja. Liitto on Nordiska Förbundet för Specialpedagogik -järjestön jäsen, järjestää vuosittaiset opintopäivät ja julkaisee Erityiskasvatus-lehteä.

Suomen erityiskasvatuksen liitto ry (Sel. ry) kiittää mahdollisuudesta antaa asiantuntijalausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laista perusopetuslain muuttamisesta ja siihen liittyvistä laeista. Lakiuudistus on tarpeellinen ja hallituksen esitys HE 114/2024 on oikeansuuntainen.

Sel. ry. pitää erityisessä arvossa hallituksen esityksen viestiä siitä, että muutoksella tavoitellaan inklusiivista toimintakulttuuria ja pedagogiikkaa. Jokaisella lapsella ja nuorella on oikeus kokea kuuluvansa kouluyhteisöön ja saada oppia, kasvaa ja kehittyä yhdessä toisten kanssa itselleen soveltuvassa, turvallisessa kouluympäristössä. Inklusiivinen pedagogiikka huomioi oppilaiden erilaiset kiinnostuksen kohteet, oppimisvalmiudet ja -tavat sekä tuen tarpeet. Inklusiivisessa pedagogiikassa opettajat eriyttävät tarkoituksenmukaisesti tavoitteita, sisältöjä ja oppimateriaaleja, sekä opetus- ja arviointimenetelmiä.

Esityksessä on tunnistettu opettajien yhteistyön merkitys onnistuneen inkluusion toteuttamisessa ja osallisuuden vahvistamisessa. Yhteisopettajuudella voidaan vähentää segregaatiota, parantaa oppilaiden tunne- ja vuorovaikutustaitoja, vähentää haastavaa käyttäytymistä ja tarjota vahvempaa oppimisen tukea. Se myös tukee opettajien työssäjaksamista ja ammatillista kehittymistä. Yhteisopettajuuden rinnalla myös yhteistyö koulunkäynninohjaajien kanssa ja heidän panoksensa tuen toteuttamiseen on erittäin tärkeää.

Sel. ry.
Suomen erityiskasvatuksen liitto ry.
Finlands specialpedagogiska förbund rf.

Haluamme korostaa, että inklusiivisuus ei poissulje joustavia ryhmittelyjä ja erityisluokkia. Näitä tuen muotoja on oltava jatkossakin tarjolla. Samoin sairaalaopetuksen, Valteri- ja Elmeri-koulujen, sekä muiden erityiskoulujen tarjoama konsultoiva tuki on tärkeää, jotta niissä kehittyvä osaaminen ja hyvät käytännöt tulevat laajalti käyttöön. Niiden resursointi on turvattava valtakunnallisesti yhdenvertaisesti myös jatkossa.

Samoin on tärkeää, että uudistuksessa ei puhuta pelkästään oppimisen tuesta vaan myös koulunkäynnin tuesta. Kouluakäymättömät oppilaat ja oppilaiden kiinnittymättömyys kouluun vaatii yhä enemmän kaikkien opettajien toimia ja osaamista.

Tuen tarpeen arvioinnin, tuen suunnittelun ja hallinnollisen päätöksen yhdistävän sähköisen lomakkeen on oltava selkeä ja tarkoituksenmukainen sekä identtinen kaikkialla Suomessa. Lomakkeiden siirto koulujen ja kuntien välillä sekä esiopetuksesta perusopetukseen ja perusopetuksesta tutkintokoulutukseen valmentavaan koulutukseen siirryttäessä on tapahduttava sähköisesti ilman päällekkäistä kirjaamistyötä. Kannatamme esitystä siitä, että jatkossa tuen tarpeen arvioinnin yhteydessä opiskeluhuoltoa konsultoidaan vain tarvittaessa.

Kiitämme sitä, että esityksessä HE 114/2024 mahdollistetaan perusopetuslain 27 §:n mukaisesti mahdollisuus koulunkäynnin aloittamiseen vuotta myöhemmin. Aiemmin lausuntokierroksella oli esitys tämän mahdollisuuden poistamisesta olisi pakottanut hitaasti kypsyvät lapset kouluun myös silloin, kun se ei olisi heidän etujensa mukaista.

Ongelmakohdat ja kehitystarpeita

Pidämme oppilasmäärään sidottua ryhmäkohtaisen tuen kerrointa (0,122) tarkoituksenmukaisena, mutta merkittävästi liian pienenä. Vahvemman resursoinnin lisäksi tuen toteutumisen ja rahoituksen kohdentumisen seurantaan on luotava yksinkertainen ja kattava työkalu, joka auttaa sekä opetuksen järjestäjiä talousarvion laadinnassa ja tuen suunnittelussa, että valvovia viranomaisia valvontatehtävänsä suorittamisessa. Sel. ry suosittaa käyttämään kertoimen rinnalla esimerkiksi opetuksen järjestäjätasoista erityisopettajamitoitusta 1:100, eli yksi osa-aikaista erityisopetusta antava erityisopettaja kunnan sataa perusopetusikäistä kohti.

Sel. ry.
Suomen erityiskasvatuksen liitto ry.
Finlands specialpedagogiska förbund rf.

Sel. ry esittää, että opetussuunnitelman perusteiden lisäksi tarkoituksenmukaisten joustavien ryhmittelyiden tulisi olla kirjattuna lakiin osaksi ennaltaehkäisevää, ryhmäkohtaista tukea. Nykyisellään erityisopettaja tarjoaa ryhmäkohtaista tukea mm. seuraavilla erittäin toimivilla tavoilla: 1) toimii samanaikaisopettajana yhdessä luokan- tai aineenopettajan kanssa samassa luokkatilassa tai 2) opettaa tarkoituksenmukaisesti ja joustavasti valittua osaa luokan oppilaista erillisessä tilassa. Hallituksen esityksessä näistä jälkimmäinen on jatkossa mahdollista tulkita oppilaskohtaiseksi tukitoimeksi, joka vaatii hallinnollisen päätöksen. Käytännön kouluarjessa näitä toteutetaan joustavasti tarpeen mukaan. Oppilaat valikoituvat erityisopettajan ryhmään yksilöllisten tarpeidensa mukaan ja suhteessa opiskeltavaan asiaan. Esimerkiksi draama-tunnilla erityisopettajalle tulevat eri oppilaat kuin lukemisen tai kirjoittamisen tunnilla. Nykyinen malli on hyvä ja se tulee selkeästi kirjata osaksi ryhmäkohtaista tukea.

Sel. ry:n pitkäaikainen tavoite on yksi erityisopettaja-nimike perusopetukseen. Tämä epäkohta näkyy myös tässä lakiesityksessä. Kaipaamme edelleen selkeää vastausta kysymykseen mitä eroa on oppilaskohtaisella erityisopettajan antamalla pienryhmäopetuksella ja erityisluokanopettajan antamalla erityisluokkaopetuksella. Kelpoisuusehdot erityisopettajalla ja erityisluokanopettajalla ovat erilaiset, mutta laki jättää tämän määrittelyn avonaiseksi.

HE 20 a § 4. mom. mukaan “Oppilaalla, jonka opinnot eivät ryhmäkohtaisista tukimuodoista huolimatta etene, tai jolla on ryhmäkohtaisista tukimuodoista huolimatta vaikeuksia osallistua opetukseen, on oikeus oppilaskohtaisiin tukitoimiin.” Koemme, että ilmaisu “opinnot eivät etene” on liian epätarkka, koska vain täysin opiskeluun osallistumattoman opinnot eivät etene.

Sel. ry näkee, että syitä oppilaskohtaisten tukitoimien tarpeeseen voivat olla 1) oppilas ei ole saavuttamassa yhdessä tai useammassa oppiaineessa hyväksyttyä arvosanaa, 2) oppilaalla on laaja-alaisia tai päällekkäistyneitä oppimisvaikeuksia ja hän tarvitsee yksilöllistä tukea oppimiseensa, ja 3) oppilas tarvitsee yksilöllistä tukea opetukseen osallistumiseen ja koulunkäyntiin. Tämän vuoksi esitämme seuraavaa muutosta 20 a § 4. mom. “Oppilaalla, **joka ei ryhmäkohtaisista tukimuodoista huolimatta ole saavuttamassa yhdessä tai useammassa oppiaineessa hyväksyttyä arvosanaa**, tai jolla on ryhmäkohtaisista tukimuodoista huolimatta vaikeuksia **oppia ja** osallistua opetukseen, on oikeus oppilaskohtaisiin tukitoimiin.”

Olemme samaa mieltä 20 g § 2 mom kirjauksen kanssa siitä, että tarvitaan rajoitus siihen kuinka monta yksilöllistä tukea tarvitsevaa oppilasta yhden opettajan ryhmässä voi olla. Viisi on kuitenkin lukuna hyvin suuri ja oppilaiden yksilölliset tuen tarpeet tekevät kuitenkin rajan

vetämisestä liian epätarkkaa. Mikäli erityisopettajan osa-aikainen pienryhmäopetus on jatkossa hallituksen esityksen mukaisesti oppilaskohtainen, hallintopäätöksen vaatima tukitoimi, ja tätä tukea saavia oppilaita ei saa ryhmässä olla enempää kuin viisi, näemme seuraavat uhkakuvat: 1) hallintopäätöksiä ei tehdä kaikille sitä tarvitseville, 2) erityisluokkien oppilaat segregoituvat, 3) kouluissa ei ole tiloja jakaa oppilasryhmiä, 4) kouluilla ei ole taloudellista resurssia palkata tuntiopettajaa niihin ryhmiin, joissa oppilasmäärä ylittyy. Kaikissa näissä kiteytyy se, että lakia ei pystytä toteuttamaan ja oppilaan tuki jää saamatta.

Erityisesti haluamme nostaa esiin pelkomme siitä, että viiden oppilaan ylärajasta voi seurata erityisluokkien oppilaiden segregoitumista. Erityisluokanopettaja ei voi jättää muita luokan oppilaita ja lähteä yleisopetuksen ryhmiin integroituvien oppilaiden mukaan. Usein erityisluokanopettajalla on myös vähemmän opetustunteja kuin hänen oppilaillaansa, joten kaikki oppilaiden tunnit eivät ole hänen opetuspäivänsä aikana. Käytännössä erityisluokan oppilaiden integroiminen vaatii jatkossa resurssiopettajan ja tähän on osoitettava riittävä taloudellinen resurssi.

Aiemman perusopetuslain tukiopetuksen käsite muuttuu. Tämä uusi “yleinen tukiopetus” tulee määritellä uudessa laissa. Pidämme tärkeänä, että erityisesti oppilaan koulupäivän sisällä annetut tukiopetuksen muodot, kuten kahden opettajan jakotunnit, yleistyvät, koska tukiopetusta tarvitsevat oppilaat eivät hyödy jo entisestään kuormittavan koulupäivän pidentymisestä.

Oppilaiden tukemisen osalta ei muutosta aikaansaada pelkästään lainsäädännöllisellä ohjauksella. Opettajat tarvitsevat nykyistä paremmat ammatilliset valmiudet, jotta he pystyvät vastaamaan oppilaiden tuen tarpeisiin. Yhteisopettajuus vaatii monelta kouluyhteisöltä arvopohjan tarkastelua ja paradigman muutosta. Kaikkien opettajankoulutusohjelmien tulee sisältää erityispedagogisia osioita ja opettajan työssä toimiville on tarjottava ryhmäkohtaisen tuen toteuttamiseen täydennyskoulutusta. Aikuiskoulutustuen seuraajan tulee taipua erityisopettajakoulutuksen lisäksi myös opettajien täydennyskoulutukseen ilman, että taakka koulutuksen kuluista kaatuu opettajille.

Uudistuksen on taattava laadukas ja yhdenvertainen perusopetus kaikille lapsille kaikkialla Suomessa. Sen on sisällettävä toimivimmat nykyisistä käytännöistä, aidosti vähennettävä opettajien ja hallintohenkilöstön kirjaamistyötä ja tarjottava taloudellinen resurssi sekä opettajien täydennyskoulutukseen että tuen vaikuttavampaan toteuttamiseen.

Sel. ry.
Suomen erityiskasvatuksen liitto ry.
Finlands specialpedagogiska förbund rf.

Muutos- ja lisäysehdotukset:

HE 20 a § 4. mom. “Oppilaalla, jonka opinnot eivät ryhmäkohtaisista tukimuodoista huolimatta etene, tai jolla on ryhmäkohtaisista tukimuodoista huolimatta vaikeuksia osallistua opetukseen, on oikeus oppilaskohtaisiin tukitoimiin.”

Muutosesitys 20 a § 4. mom. “Oppilaalla, **joka ei ryhmäkohtaisista tukimuodoista huolimatta ole saavuttamassa yhdessä tai useammassa oppiaineessa hyväksyttyä arvosanaa**, tai jolla on ryhmäkohtaisista tukimuodoista huolimatta vaikeuksia **oppia ja** osallistua opetukseen, on oikeus oppilaskohtaisiin tukitoimiin.”

HE 20 b § 2 mom “Ryhmäkohtaisia tukimuotoja ovat opettajan antama yleinen tukiopetus ja opetuskielen tukiopetus sekä erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä.”

Muutosesitys 20 b § 2 mom “Ryhmäkohtaisia tukimuotoja ovat opettajan antama yleinen tukiopetus, opetuskielen tukiopetus, erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä **sekä opettajien yhteistyönä toteuttama eriyttävä opetus tarkoituksenmukaisissa joustavissa ryhmissä.**”